

УДК 373.3.016:[793.3+784]

Ірина Ткаченко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID 0000-0002-7612-1082

Пань Кехань

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID 0009-0009-4303-6509

DOI 10.24139/2312-5993/2023.01/142-150

РОЗВИТОК АРТИСТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З ХОРЕОГРАФІЇ ТА ВОКАЛУ

У статті висвітлено особливості розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях з хореографії та вокалу. На основі застосування загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація) та конкретно-наукових (термінологічний аналіз, порівняльно-зіставний аналіз) методів дослідження розкрито сутнісні характеристики артистизму та артистичних здібностей. Сфокусовано увагу на вікових особливостях дітей молодшого шкільного віку. Представлено характеристики артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку та з'ясовано рівні розвитку артистичних здібностей.

Ключові слова: розвиток, здібності, артистичні здібності, діти молодшого шкільного віку, хореографія, вокал.

Постановка проблеми. Гармонійний розвиток особистості тісно пов'язаний із процесом формування її духовних запитів, з одного боку, та з реалізацією творчих можливостей – з іншого. Розвиток артистичних здібностей школярів, формування навичок творчої діяльності, а також створення умов реалізації останніх стає одним із пріоритетних завдань мистецької освіти. Новітнім підходом сучасної мистецької освіти є розвиток у дітей молодшого шкільного віку спеціальних компетенцій у галузі акторської майстерності.

Як наслідок, саме розвиток артистичних здібностей молодших школярів на заняттях з хореографії та вокалу є чудовою можливістю розкрити творчий потенціал дитини та виховати творчо-спрямовану особистість. Розвиток артистизму сприяє розвитку психічних процесів дитини, розвиває здатність до самовираження, розкриває високий рівень свободи. Більш того, артистизм розвиває в дитини свій стиль, а головне – робить її незалежною.

Аналіз актуальних досліджень. Вагомого значення у контексті проблеми досліджуваного феномену набувають праці українських вчених, які висвітлюють педагогічні умови формування артистичних здібностей у майбутніх вчителів музичного мистецтва засобами театральної педагогіки (В. Герасимчук); розкривають методику

формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу (В. Костюков); фокусують увагу на формуванні в майбутніх учителів артистичних умінь (О. Ткачова). Вагоме значення для осмислення проблеми дослідження набувають праці, які розглядають питання артистизму в підготовці фахівців музичного мистецтва (Т. Багрій, М. Білецька, І. Єргієв та інші).

Набувають фундаментальності роботи щодо проблеми артистизму в хореографії. Так, ефективність застосування компонентів артистизму засобами хореографії розглядає С. Борщов. Цінними стали розвідки Л. Московчук, яка концентрує свою увагу на артистичних уміннях молодших школярів.

Аспектно дотичними стали праці іноземних учених (Adil Zamil Manshad Al-Said, S. Baoguo, C. Benbow, G. Berg, J. Dunning, E. Fein, C. Gerald, A. Jackson, R. Root-Bernstein та ін.), які зосереджують свою увагу на проблемі артистичних здібностей та артистизму в цілому. Однак, аналіз наукової думки надає підстави стверджувати, що розвиток артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях з хореографії та вокалу не був предметом цілісного дослідження.

Мета статті – висвітлити особливості розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях з хореографії та вокалу.

Методи дослідження. Для реалізації та досягнення поставленої мети нами було використано комплекс методів, зокрема загальнонаукових: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, які застосовувалися для з'ясування стану розробленості проблеми, характеристики артистизму та артистичних здібностей в цілому та його значення на заняттях з хореографії; конкретно-наукових: термінологічний аналіз, що використовувався для визначення базових понять нашого дослідження; порівняльно-зіставний аналіз задля з'ясування особливостей розвитку артистичних здібностей молодших школярів на заняттях з хореографії та вокалу.

Виклад основного матеріалу. На основі термінологічного аналізу нами було встановлено, що артистизм є особливою високою майстерністю, віртуозністю (Великий тлумачний словник сучасної мови). Українська дослідниця Т. Шуть (Шуть, 2020) наголошує, артистизм виступає єдиною індивідуальною системою характеристик особистості. Останній постає способом самовираження, спроможністю до перевтілення. Нами було встановлено, що артистизм є

безперечним прояв творчого початку особистості, який особливо вагомий у мистецькій сфері.

Водночас, артистичні здібності виступають специфічним синтезом властивостей та особливостей особистості, що характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду творчої діяльності та зумовлюють рівень її результативності. Наголосимо, що розвиток артистичних здібностей в молодших школярів на заняттях з хореографії та вокалу є надзвичайно вагомими та необхідними, оскільки впливають на формування гармонійно-творчої особистості (Fein, 2021).

Перш ніж розглянути особливості розвитку артистичних здібностей у дітей молодшого шкільного віку на заняттях з хореографії та вокалу доречно ознайомитися зі специфікою даної вікової категорії. Порівняльно-зіставний аналіз надає можливість зауважити, що молодший шкільний вік – це період життя дитини він шести до одинадцяти років. В означений час актуальною постає проблема переходу від ігрової діяльності до навчальної. Остання стає провідною. Саме діти молодшого шкільного віку є фундаментом та об'єктом розвитку артистичних здібностей. Таку думку ми пояснюємо тим, що даний вік характеризується безмежною уявою, фантазією. Молодші школярі мають добре розвинене образне мислення, володіють асоціативними вміннями тощо.

Ми стверджуємо, що молодші школярі спроможні розвинути артистичні здібності завдяки заняттям з вокалу. Саме тому вважаємо за вагомим розглянути особливості розвитку артистичних здібностей у дітей молодшого шкільного віку на означених заняттях.

Так, на основі аналізу та узагальнення нами було з'ясовано, що емоційне сприйняття під час занять з вокалу є процесом музичного мислення, котре характеризується цілісністю, емоційною усвідомленістю щодо пізнання змісту, сенсу вокального твору та виступає невід'ємною частиною процесу всіх видів музичної діяльності. Констатуємо, артистичні здібності дітей молодшого шкільного віку є певними перетвореннями. У вокальній діяльності, ми пов'язуємо їх зі сміливістю, вмінням дітей викликати окремі емоції та здатністю гіпнотично вплинути на слухачів. Як наслідок, можемо стверджувати, артистичні здібності молодших школярів на заняттях з вокалу є комплексом певних проявів сценічних манер. Метою останніх є передача художнього матеріалу слухачеві. Більш того, завдяки зовнішнім та внутрішнім проявам, які

впливають на артистичні здібності відбувається додаткове пояснення музичного образу (Adil, 2020; Berg, 2022).

Для дітей молодшого шкільного віку, які займаються вокалом, артистичні здібності виступають фундаментом вокального мистецтва. Не володіючи артистичними здібностями вокалісти не зможуть передати той чи інший образ, який втілено у вокальному творі. За допомогою артистичних здібностей молодші школярі вокалісти спроможні опанувати різні закономірності музичної мови та оволодіти ними (Герасимчук, 2020).

Нами було доведено, що розвиток артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях з вокалу є повноцінним тільки тоді коли вони поєднуються із різноманітними видами мистецької діяльності. Яскравим прикладом такої діяльності є хореографія. Саме тому, вважаємо за належне сфокусувати свою увагу на розвиток артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку в процесі занять хореографією. Останні здійснюються у дитячих хореографічних колективах.

Застосування загальнонаукових методів дослідження надає підстави констатувати, що для розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку в хореографічному колективі потрібна особлива технологія навчання. Таке твердження пояснюємо тим, що такі якості, як перетворення, самовираження, здатність до імпровізації тощо не засвоюються разом із науковими знаннями. Саме тому, в створенні такої технології багато в чому може допомогти театральна педагогіка, головними рисами якої є глибока індивідуалізація, творчий характер діяльності та прагнення проникнути в природу людської виразності (Московчук).

Відзначимо, артистичні здібності молодших школярів на заняттях з хореографії доцільно розвивати за допомогою різноманітних тренінгів. Наприклад, одним із таких є «Театральні етюди». Останній представляє собою спеціальний набір вправ, які використовують не тільки в хореографічних колективах, а й театральних студіях та забезпечують розвиток навичок акторського самовираження, освоєння азів перетворення на «образ». Оскільки танець виступає передачею внутрішнього стану через пластику та музику, використання «Театральних етюдів» дозволяє ефективно розвивати артистичні здібності дітей.

У даному контексті ми говоримо про хореографічний етюд, який важливо використовувати для розвитку у дітей артистичних здібностей.

Останній представляє собою спеціальний шлях формування вмінь імпровізувати та фантазувати за допомогою музики та пластичних рухів. Важливо вміти бачити те, що показує дитина. Більш того, актуально навіть вгадувати те, що вона хотіла показати. Інколи, брак пластичного рухового запасу обмежує дитячу уяву. Проте, танцювальні етюди, в цілому, виступають творчістю дітей молодшого шкільного віку. Етюди слугують творчим початком, основою артистичних здібностей молодших школярів. Вважаємо, що використання на заняттях з хореографії етюдів дозволяє зробити урок живим, різноманітним. Як наслідок, все більше й більше дітей прагнуть долучатися до світу танцю (Ткачова, 2014).

Ми стверджуємо, що розвиток артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку залежить від змісту освітнього процесу. Так, бажано вже під час проведення розминки включати велику кількість творчих вправ. Головне завдання вправ на розминку – активізація роботи всіх елементів системи, «розігрів» дитячого тіла та підготовка його до роботи. Тут відбувається прогрів кожного елемента за допомогою інших. Наприклад, щоб розігріти увагу дітей, можна запропонувати їм вловити уявний предмет (куля, квітка, цукерка). Задля реалізації поставленої мети необхідно розслабитися, намагатися не думати ні про що інше. Іноді у виконанні вправи корисно дивитися на педагога. Для ефективнішої концентрації залишити лише слуховий канал сприйняття.

Так само «розігріти» уяву школяра можна завдяки швидким перетворенням на різні предмети. Сконцентрована увага, швидка зміна образів, яка забезпечується нарощуванням темпу, відключенням свідомості, а також звільненням м'язів, спілкуванням або навіть швидше самоспілкування, емоційна пам'ять, віра у правдоподібність своїх дій допомагають дитині розбудити фантазію.

У процесі висвітлення проблеми розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку, зокрема на заняттях з хореографії, доцільно запропонувати ще одну вправу, яку ми називаємо «Вибух-розслаблення». Так, під час включення уяви гранична концентрація та напруга змінюються максимальним розслабленням, не даючи можливості увімкнутися свідомості. Виникає досить складний вид спілкування – енергетичний, де спостерігається блискавичний викид, а потім поступовий забір енергії. Особливо він відчутний, коли стоїш

перед групою, що виконує вправу. Все разом призводить до звільнення від зайвих затискачів як зовнішніх, так і внутрішніх, скидання стресів.

Наголосимо, що крім окремих вправ для розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку як на заняттях з хореографії так і вокалу необхідно в комплексі використовувати репетиційну роботу і сам репертуар. Так, хореограф, який у своїй роботі ставить за мету розвиток артистичних здібностей своїх вихованців, повинен у підборі репертуару хореографічного колективу ґрунтуватися на постановці сюжетних танців. Зауважимо, що сюжетний танець – це свого роду міні-спектакль. Він підпорядковується драматургічній побудові танцю, зокрема містить експозицію, зав'язку, розвиток дійства, кульмінацію та розв'язку. Більш того, сюжетний танець відзначається власними характерними ролями. Виконавці не просто виконують танець, а передають характер через пластику. Під час репетицій, щоб досягти максимальної драматизації в танці, хореографу поряд з відпрацюванням ритмічного малюнка, технічного виконання доводиться працювати над драматичним виконанням кожного учасника хореографічної композиції. Як наслідок, артистичні здібності відіграють неабияку роль у досягненні образу хореографічної композиції.

Аналіз та систематизація, а також узагальнення проблеми дослідження надає можливість зауважити, коли дитина навчається в атмосфері творчості, коли запорукою успіху в роботі виступає творчий підхід щодо всіх завдань, які перед вихованцем ставить педагог, коли навчання відбувається через творче осмислення матеріалу, тільки тоді артистичні здібності дітей зможуть розвинутиись максимально.

На основі застосування загальнонаукових та конкретно-наукових методів дослідження нами було розкрито артистичні здібності дітей молодшого шкільного віку за такими характеристиками, зокрема:

- яскрава уява;
- емоційна виразність;
- здатність до перетворення;
- виразність міміки;
- виразність жестів;
- творче втілення ролі;
- подання себе в запропонованих обставинах;
- здатність відходити від своїх почуттів;
- пластичність та естетичність рухів;
- виразність мови.

Так, можемо стверджувати, повноцінний розвиток артистичних здібностей молодших школярів на заняттях з хореографії та вокалу можливий тільки завдяки повноцінній реалізації вище запропонованих характеристик. Останні мають здатність до власного розвитку, росту та вдосконалення, що забезпечується систематичністю занять (Костюков, 2017).

Висвітлюючи особливості розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях з хореографії та вокалу доречно виокремити рівні артистизму в дітей. Так, застосування порівняльно-зіставного аналізу надає можливість представити три рівні розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку, а саме:

- низький рівень;
- середній рівень;
- високий рівень.

Так, низький рівень відзначається погано розвиненою уявою, внаслідок чого дитина не здатна до емоційного висловлювання своїх переживань. Пластика, жести, міміка поверхневі, не мають власного тіла.

Середній рівень характеризується тим, що поставлені завдання діти виконують більш механічно, ніж пропускають матеріал через себе. Рухи, пластика на відповідному рівні, але не вистачає емоційності, духовності, почуття віри.

Натомість, високий рівень розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях з вокалу та хореографії базується на тенденції щодо самостійного трактування ролі. Техніка рухів, пластика, міміка перебувають в рівному підпорядкуванні щодо внутрішнього змісту, який дитина намагається донести до глядача.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. У результаті застосування комплексу методів наукового дослідження (загальнонаукові, конкретнонаукові) було висвітлено особливості розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях з хореографії та вокалу. Доведено, що артистичні здібності є специфічним синтезом властивостей та особливостей особистості, які характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду творчої діяльності та зумовлюють рівень її результативності. Встановлено, що розвиток артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях з хореографії та вокалу забезпечують формування гармонійно-творчої особистості.

Доведено, що у процесі розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях з хореографії важливо застосовувати ігрові методи, зокрема «Театральні етюди», мета яких розкрити артистичні здібності молодших школярів засобами хореографії.

На основі порівняльно-зіставного аналізу виокремлено характеристики артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку, серед яких є яскрава уява, емоційна виразність, здатність до перетворення, виразність міміки, виразність жестів, творче втілення ролі, подання себе в запропонованих обставинах, здатність відходити від своїх почуттів, пластичність та естетичність рухів, виразність мови. У процесі дослідження з'ясовано три рівні розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку, а саме: низький, середній, високий.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях з хореографії та вокалу й засвідчує необхідність її подальшого розроблення за такими перспективними напрямками, експериментальна перевірка методики розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях з хореографії та вокалу в дитячих хореографічних колективах та дитячих музичних школах відповідно.

ЛІТЕРАТУРА

- Великий тлумачний словник сучасної мови.* URL: <http://sum.in.ua/s/artystyzm/> (Great Interpretive Dictionary of Modern Language. URL: <http://sum.in.ua/s/artystyzm/>).
- Герасимчук В. (2020). Педагогічні умови формування артистичних здібностей у майбутніх вчителів музичного мистецтва засобами театральної педагогіки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 75, 44–49 (Gerasimchuk V. (2020). Pedagogical conditions for the formation of artistic abilities in future teachers of musical art by means of theatrical pedagogy. *Scientific journal of MP Drahomanov NPU. Series 5. Pedagogical Sciences: Realities and Prospects*, 75, 44-49).
- Костюков В. (2017). *Методика формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу* (автореф. дис. канд. пед. наук). К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 24 с. (Kostyukov V. (2017). *Methods of formation of pedagogical and artistic skills of future music teachers in voice production classes* (author. K.: MP Drahomanov NPU, 24 p).
- Московчук Л. *Артистичні уміння молодших школярів як предмет психолого-педагогічних досліджень.* URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17887/Moskovchuk.pdf?sequence=1> (Moskovchuk L. *Artistic skills of younger students as a subject of psychological and pedagogical research.* URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17887/moskovchuk.pdf?sequence=1>).
- Ткачова О. (2014). *Формування у майбутніх учителів артистичних умінь як компонента педагогічної майстерності* (дис. ... канд. пед. наук). Київ

- (Tkachova O. (2014). Formation of future teachers of artistic skills as a component of pedagogical skills (dis. ... Candidate of Pedagogical Sciences). Kyiv).
- Шуть Т. (2020) Сучасний підхід до формування педагогічного артистизму здобувачів освіти в умовах хорového класу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 78, 248 – 252 (Schut, T. (2020) is a modern approach to the formation of pedagogical artistry of education applicants in a choral class. *Scientific journal of MP Drahomanov NPU*, 78, 248 – 252).
- Adil Zamil Manshad Al-Saidi. (2020). Artistic Skills and Scientific Abilities in Architectural Education. *Design Studio*, 2, 143 – 153.
- Berg G. (2022). The Visual Arts and The Artistic Abilities. *Psychology and the Arts*, 55 – 64.
- Fein E. (2021). *The Exceptional Brain: The Artistic Abilities of Talent and Special Abilities*. New York: Guilford, 126.

SUMMARY

Tkachenko Iryna, Kekhan Pan. Development Of Artistic Abilities Of Children Of Primary School Age In Choreography And Vocal Classes.

The article highlights the peculiarities of the development of artistic abilities of children of primary school age in choreography and vocal classes. The Based on the application of general scientific (analysis, synthesis, generalization, systematization) and specifically scientific (terminological analysis, comparative and comparative analysis) research methods, the essential characteristics of artistry and artistic abilities are revealed. It has been proven that artistic abilities are a specific synthesis of the properties and characteristics of a person, which characterize the degree of their compliance with the requirements of a certain type of creative activity and determine the level of its effectiveness. It has been established that the development of artistic abilities of children of primary school age in choreography and vocal classes ensures the formation of a harmonious and creative personality. The Attention is focused on the age characteristics of children of primary school age. On the basis of a comparative and comparative analysis, the characteristics of the artistic abilities of children of primary school age are singled out, among which are vivid imagination, emotional expressiveness, the ability to transform, expressiveness of facial expressions, expressiveness of gestures, creative embodiment of a role, self-presentation in the proposed circumstances, the ability to depart from one's feelings, plasticity and aesthetics of movements, expressiveness of speech. In the process of research, three levels of development of artistic abilities of children of primary school age were identified, namely: low, medium, high.

Key words: development, abilities, artistic abilities, children of primary school age, choreography, vocals.